Print Date: 2 November 2026. Source: Page 22, Davar - דבר, 25 September 1959 *** Historical Jewish Press, The National Library of Israel and Tel Aviv University

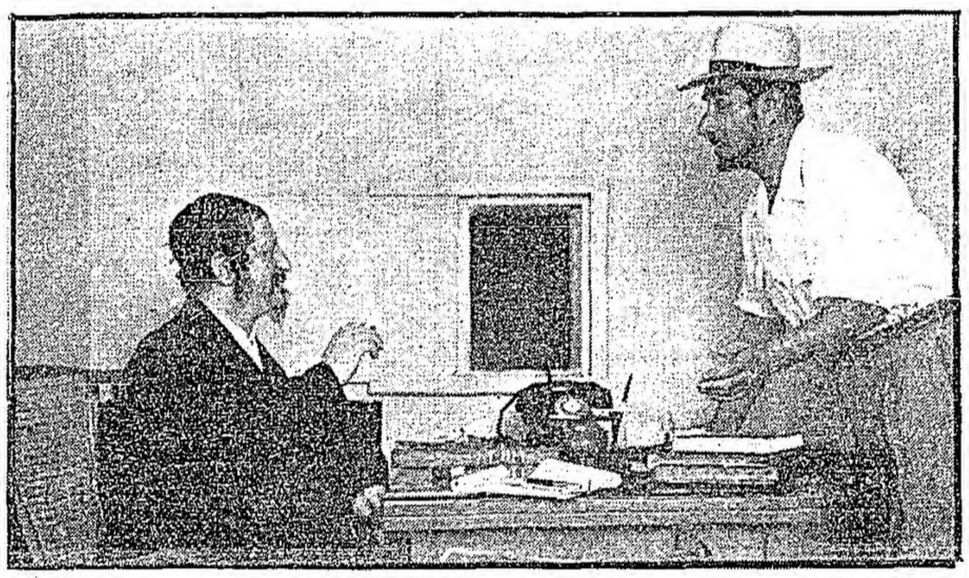
דבם של פועלים

כתב וצילם שרגא הר־גיל

גוי אחד בא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שאלמד את כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גיירה (גייר אותו) ואמר לו: מה דעלך סני לחברך לא תעביד (מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך), זו כל התורה כולה, ואידך פירושה.

(שבת ל"א)

בקצה כרם התימנים בתל־אביב, כמטחווי אבן מרחוב אלנבי וקולנוע אלנבי ההומים מרוב אדם, שוכן רחוב צר ושקט, רחוב הלל הזקן. הבית מס' 10 באותו רחוב הוא בית ישן, וניכרים בו מאוד אותות הזמן. שתי קומות לבית, ומקומתו העליונה אפשר לצפות בשני כיוונים. בצד צפון יראה הצופה, בשעות הערב, את קצה התורים הארוכים של באי הקולנוע, ולעבר הים — תימניות וקנות יושבות בפתח בתיהן ומשיחות זו עם זו, ולידן ילדים שחומי־עור המכיגים שיעוריהם, כי בפנים הבית חם מדי וצר מדי.

הרב צבי יהודה ברנדוויין מקבל מדי יום ביומו משלחות ויחידים המבקשים עזרה בהשגת רשיונות לבניית בתי־כנסת ולשיפורם, לבניית מקוה, וספרי תורה למניינים.

שלט לבן קטן קבוע בכניסה לאותו בית: הרב צבי יהודה ברנדוויין.

הלכנו בשבוע שעבר אל הרב ברנדוויין, ובשבתנו לפניו בדירתו המטוייחת בסיד והמרוהטת ריהוט בלה, אמרנו לראיין אותו כפי שנהגנו בעשרות אנשים לפניו. אלא שעוד לפני ששאלנו את שאלתנו הראשונה עמדנו על כך, כי הרב לא איכפת לו מה שנכתוב.

בין אדם לחברו – עיקר

למה תשאל אותי שאלות? אמר הרב. אצלנו החסידים לא שואלים, אצלנו מספרים. הייתי באשקלון, בא אלי יהודי ואמר: אני לא דתי, אבל כאשר מעירים אותי באמצע הלילה שאעשה טובה ליהודי, אני קם ועושה. אמרתי לו: מה שאתה אומר שאינך דתי, זה מחמת חסרון ידיעה, כי יהודי שקם בלילה לעזור לרעהו, הרי זו דת ישראל.

כידוע, יש שני סוגי מצוות. שבין אדם לחברו ושבין אדם למקום, מצוות שבין אדם לחברו קודמות. ראשית, מפני שאין בהן הרגל. פעם אתה עוזר לעני, פעם אתה מצטרף למניין לתפילה, ומי שמת־אמץ נותנות לו המצוות מה שהוא צריך. לא כן מצוות שבין אדם למקום. ודאי שהן חשובות מאד, אלא שיש בהן תמיד משום סכנה ליהפך למצוות אנשים מלומדה. אדם אומר יום־יום את תפילתו, ניקרה חלילה שלא יהיה עוד משגיח במה שהוא אומר, ובודאי שלא יהיה נוהג לפי תפילתו. ואם נעמיק נראה, כי המקיימים מצוות שבין אדם לחברו אולי מקיימים הם יותר מצוות מן הבאים כאפוטרופסים של הדת, שלמעשה אינם משגיחים אלא במצוות שבין אדם לחברו.

אספר לך מעשה בענין זה. כאשר בא ר' איטשה ליב דיסקין מבריסק לירושלים, חיפש דבר רוחני ששרד מלפני חורבן הבית. מצא את הכותל המערבי, אבל אפילו הכותל המערבי אינו אלא אבנים, והיכן הדבר הרוחני? חיפש וחיפש עד שאמר: מצאתי, זו שנאת חינם שהחריבה את הבית. כי השטן יש לו חלק לא־קטן בשנאת חינם. הוא מסית יהודי אחד ואומר לו: סע בשבת באוטובוס, לך למקומות שחרדים יושבים וחלל שבת בפרהסיה. אחר־כך לוחש השטן באזנו של יהודי אחר צא לרחוב וצעק, שבת היום. השניים ניצים, השטן רואה את מלאכתו בעשית בידי אחרים. זו שנאת חינם. ולא זו אף זו. השטן יתן לך לקיים את כל המצוות שאתה רוצה, ורק מצווה אחת לא יתן לך לקיים, מצווה של אהבת ישראל, אהבת כל ישראל, מצוות ואהבת לרעך כמוך. משמע, אם נקיים בשלמות מצוות שבין אדם לחברו נבוא גם לקיום שאר מצוות. אבל אם נתעקש ונרצה לכפות מצוות שבין אדם למקום על אלה שלא הוכשרו לכך, נימצא חס־ושלום עושים את מלאכתו של השטן.

כאשר באו אלי ואמרו לי: תהיה ראש המחלקה הדתית של הסתדרות העובדים, לא רציתי תחילה להאמין למה שאומרים לי. אחר־כך אמרתי להם: אדרבה, אני חושב שתפילותי נתקבלו, שהרי תמיד התפללתי שיהודים בארץ־ישראל ישובו אל קונם. אמרו לי: נקוב את משכורתך לתפקיד שאנחנו רוצים לתת לך. אמרתי להם: לו היה לי כסף, הייתי אני עוזר לכם — אני לא רוצה את כספכם. וכך נעשיתי לראש המחלקה לסיפוק צרכי הדת בהסתדרות, אבל לא ביטלתי את עיסוקי הקודמים. אני מקבל קהל אחרי־הצהרים, אלא שמטרידים אותי כל היום. וטוב שמטרידים אותי, שהרי בכך מקיים אני מצווה גדולה. בזמן חלוקת תקציבים בא אני לועד הפועל של ההסתדרות, ויושב כמה שיושב ומייעץ למי לתת ראשון ולמי אחרון. אבל דבר אחד ביקשתי: תנו לי לעשות מה שאני צריך, ואל תערבבו פוליטיקה בדת. וזאת נותנים לי. כשבאים אלי יהודים אין אני שואל אותם, אם הם ממפא"י ואפילו לא אם הם מן ההסתדרות. אם אני יכול לעזור להם להקים בית־כנסת, דייני.

כבר אמרו חכמים: אין ישראל נגאלים אלא על־ידי שייעשו אגודה אחת. אין אני גורס מפלגות דתיות. הללו עשו את הדת קרדום לחפור בה. שאלתי רב אחד ממושב: אתה משפיע על אנשי המושב? אמר לי: איך יכול אני להשפיע? יש לי שמונה ילדים, ואני מקבל 80 ל"י לחודש, וכל פועל במושב משתכר יותר. רק רבנים חבריהם של המפלגה הדתית־לאומית קיבלו תוספת משכורת. וכל השאר היה היו צריכים לרעוב. למה? כי היה כלל: עשה לך רב (שלך) וקנה לך (פנקס) חבר (של הפועל המזרחי). השר הרב ר' יעקב משה טולידאנו הוסיף למשכורתם של רבנים, כך שיוכלו לקיים עצמם, והוא עשה זאת בלי להגידל את התקציב של משרדו. כי דת היא לא פוליטיקה, ובכל מה שעושים צריך לחפש את המאחד את ישראל כדי שיהיו אגודה אחת.

"חסידות פרוליטרית"

רותו של ר' ישראל בעל שם־טוב לבשה צורה ופשטה צורה מאז קומה לפני כמאתיים שנה. תחילה היתה זאת תנועת המוני העם הפשוט במחוזות פולין, פודוליה ורייסין. לימים התפשטה התורה לעבר גליציה ומולדביה, וכאן כבר נוספו על חסידי תלמידיו של הבעש"ט גם מנכבדי העדה, יהודים עשירים ובעלי־יכולת. וכך קמו חצרות של תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו, שכל אחד מהם טיפח דרך שלו ושיטה שלו. בגליציה המזרחית התפתחו במרוצת הימים שתי "חצרות" של חסידים, אחת בעיר טשורטקוב, שבה שכן בנו של הרבי מרוזין, והאחת בעיירה סטרטין, שבה ישב הצדיק ר' יהודה צבי, אבי בתי הסטרטינאים. החצר של טשורטקוב התנהלה בעושר ופאר. משכן הרב היה דומה לארמון של אצילים, ואליה היו נוהרים גבירי ישראל ועשיריה. לעומת־זאת הלכה החצר של סטרטין אחרי הפשטות, והיתה מקום משיכה לפשוטי־עם ועניים.

מספרים על רבי יהודה צבי, שלפי המסורת היה דור ששה־עשר למגידות ורבנות, שפעם אחת הביא לו חסיד יין בכוס מצופה זהב. קידש עליה הרבי, וכשטעם מן היין ראה את הכוס שהיא זהב. קרא לחסיד ואמר לו: למה בזבזת כספך לקנות כוס של זהב במקום לתת אותו לעניים? אמר החסיד: רבי, הכוס לא זהב אלא מצופה זהב. אמר הרבי: אם כן ודאי שלא עשית כהלכה, שהרי זו אחיזת עיניים, צביעות, ואין דבר מאוס מזה. הלך ומזג את היין לכוס של בדיל, ואת הכוס המוזהבת נתן לעני שימכור אותה בשוק ויחיה מן הפדיון.

אנשי סטרטין היו אומרים: כל העני מחברו הרי זה משובח. הרבי מסטרטין ראה בתפילת "נשמת כל חי" את החשובה שבתפילות, משום שנאמר בה "שוועת עניים אתה תשמע, צעקת הדל תקשיב ותושיע. חסידי טשורטקוב התפארו ברבם שהוא אוכל מכלי זהב, ואנשי סטרטין סיפרו בגאוה שרבם אוכל מכלי בדיל ועץ.

אהרן מרקוס, חוקר החסידות, קרא לחסידי סטרטין "החסידות הפרולטרית", ולא ידע מרקוס כי גבוהה בפיו. כעבור עשרות שנים יצא אדמו"ר מבית־סטרטין ששמו כשם מייסד החצר, והיה לרבם של פועלי ישראל.

כשני דורות לפני מלחמת־העולם הראשונה הוכרחו שתי חצרות החסידים לעקור ולחפש מקומות חדשים. חצר טשורטקוב העתיקה עצמה לווינה בירת אוסטריה והקימה בה ארמון מלכים לתפארת, ובנות החצר היו מהלכות כנסיכות לבושות הדר. ואילו חסידי סטרטין עלו לישראל והשתקעו בצפת עיר המקובלים. לצפת עלה ר' אהר'לה, ואחרי הסתלקותו ניהל בה את החסידות של סטרטין בנו ר' אברהם זצ"ל, ונכדו, ר' צבי יהודה לבית ברנדוויין, בנו של ר' אברהם, הוא היום האדמו"ר מסטרטין, הממונה על צרכי הדת בהסתדרות הכללית של העובדים העברים בישראל.

עול מצוות עבודה

ר' יהודה צבי שבע יסורים רבים בחייו. בימי מלחמת העולם נאלץ, בגלל לחץ התורכים, לגלות לחו"ל וישב בסאטמר שבהונגריה, ושם אכל לחם צר ומים לחץ ולמד בישיבה. כאשר חזר אחרי המלחמה לארץ־ישראל, השתקע בירושלים העתיקה ועסק בתורת הנסתר. הוא הכיר שם את המקובל ר' שלמה וכסלר ונשא את בתו היחידה לאשה, שילדה לו תאומים ומתה בצעירותה.

אלמן ומטופל בפרנסת שני יתומים, קיבל עליו בעל־היסורים, כפי שקראו לו יושבי העיר העתיקה, עול מצוות עבודה.

(המשך בעמוד 12)

בתרומה של יהודי־ספרדי הצליח הרב ברנדוויין להוציא פרוש חדש לספר הזוהר. בתמונה: הרב מגיה את הכתבים בעצמו מפני שאינו סומך בענין זה על אחרים.